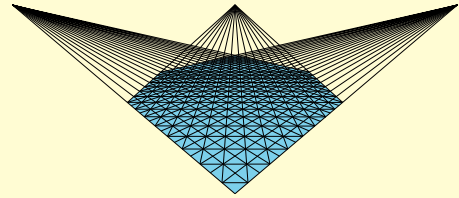

Nummer 33, maart 2007

Kapitein Michiel Trouwhand
 Trouwen? Dan eerst betalen!
 't Neusje van de zalm: Een Veerse hangplek
 Expositie Zeeuwse Zeehelden
 Adres en openingstijden

Zeeuws Archief bron voor nieuwe gegevens over Nederlands grootste zeeheld

Kapitein Michiel Trouwhand alias Michiel de Ruyter

Kapitein Trouwhand als zeeheld in de Canon van de Nederlandse geschiedenis? Het had goed gekund, aldus Ivo van Loo, historicus en medewerker van het Zeeuws Archief. Hij ontdekte dat Michiel de Ruyter eerst Michiel Trouwhand heette. Het is één van de vele vondsten over de Zeeuwse jaren van de grote

zeeheld die hij deed in het Zeeuws Archief en andere archieven. Het Zeeuws Archief presenteert de gegevens in een boekje en in de tentoonstelling 'Zeeuwse Zeehelden'.

Bekend is dat De Ruyters leven en maritieme loopbaan in Zeeland zijn begonnen. Toch was er juist over deze Zeeuwse jaren weinig informatie voorhanden. "Er was geen bewust onderzoek gedaan naar Michiel de Ruyter in het Zeeuws Archief", verklaart Van Loo. Zelf doet hij er al jaren archiefonderzoek. "Ik heb geschiedenis gestudeerd in Leiden en me gespecialiseerd in de Zeeuwse kaapvaart. Tijdens mijn studie kwam ik al veel in Zeeland. Je vindt hier zulke mooie bronnen, die heb je nergens anders. Na mijn afstuderen besloot ik te promoveren op de Zeeuwse kaapvaart. Inmiddels verbleef ik al zo vaak in Zeeland dat mijn vriendin en ik naar Middelburg verhuisd zijn."

Grote vondst

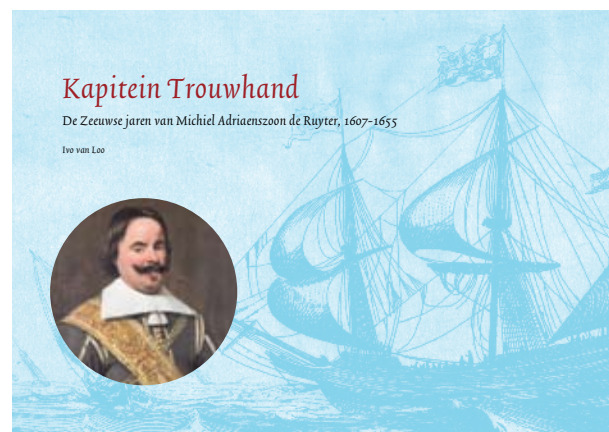
Tijdens onderzoek voor zijn promotie stuitte Van Loo op de eerdere naam van Michiel de Ruyter. "Ik was commissiebrieven uit Vlissingen aan het doornemen. Dat zijn brieven die particuliere schippers machtigden om vijandelijke schepen te veroveren. Het was al bekend dat Michiel de Ruyter als kaper had gevaren, maar vreemd genoeg ontbrak hij in de commissiebrieven. Ik vond wel de naam Trouwhand, maar dat zei mij toen nog niets. Ongeveer een jaar later vond ik in diplomatieke correspondentie De Ruyters naam in samenhang met de naam Trouwhand. De Nederlandse ambassadeur in Engeland, de Zeeuw Joachimi, schreef in een brief 'de capiteijn is genaemt Michiel Trouhant alias Ruijter'. Toen wist ik het. Het gekke is dat dit bewijs alleen in het Zeeuws Archief kon

worden gevonden, hoewel de brief een afschrift is. Het origineel zou zich in het Nationaal Archief in Den Haag moeten bevinden, in de ingekomen correspondentie van de Staten-Generaal. Maar daar ligt het niet."

Van Loo "ging door 't lint" van de vondst. "Nu kon ik op de naam Trouwhand verder zoeken." Hij verzamelde tal van nieuwe gegevens die hij verwerkte in het boekje 'Kapitein Trouwhand. De Zeeuwse jaren van Michiel Adriaenszoon de Ruyter, 1607-1655'. Het boekje is een uitgave van het Zeeuws Archief dat hiermee aandacht wil vragen voor het belang van archieven voor de geschiedschrijving.

Zitvlees

Hoe doe je belangrijke ontdekkingen in een archief? Van Loo: "Ik lees voor mijn promotie vele meters archiefstukken. Daarvoor moet je zitvlees hebben. Ik kom dus veel tegen. Al die gegevens combineer je weer met het zoeken in nieuwe bronnen. Ik was er bijvoorbeeld achtergekomen dat De Ruyters schip, terwijl hij zelf aan wal verbleef, door de vice-admiraal

Publicatie te koop in de winkel van het Zeeuws Archief

De publicatie 'Kapitein Trouwhand. De Zeeuwse jaren van Michiel Adriaenszoon de Ruyter, 1607-1655' is voor € 4,95 te koop in de winkel van het Zeeuws Archief. De uitgave (17x24 cm., 32 pag.) is geïllustreerd met maritieme prenten en tekeningen uit de tijd van De Ruyter.

van Engeland was weggevoerd van de rede van Calais naar Sandwich, Engeland. Aanleiding hiervoor was het optreden van enkele andere Zeeuwse particuliere kapers. Vervolgens ben ik in Engelse archieven gaan zoeken en toen vond ik een scheepsjournaal waarin de gebeurtenissen werden vermeld. Het bleek dat Michiel de Ruyter zijn eigen schip was nage-reisd en in Engeland zijn bemanning in gevangenschap aantrof. Hij was woest en beklaagde zich bij de Engelse vice-admiraal. Toen bleek dat De Ruyter niet schuldig was, werd zijn schip vrijgegeven en de bemanning op vrije voeten gesteld.” Behalve het scheepsjournaal deed Van Loo in Engeland nog een ontdekking. “Ik heb er zijn bemanningslijst en een lijst van scheepsbenodigdheden gevonden. Bijzonder leuk omdat het zijn allereerste reis als kapitein op zijn eigen schip was. Dat schip heette de Graeuwen Heynst, Zeeuws voor de Grauwe of Grijsze Hengst, in Engeland werd het fregat de Grayhorse genoemd.”

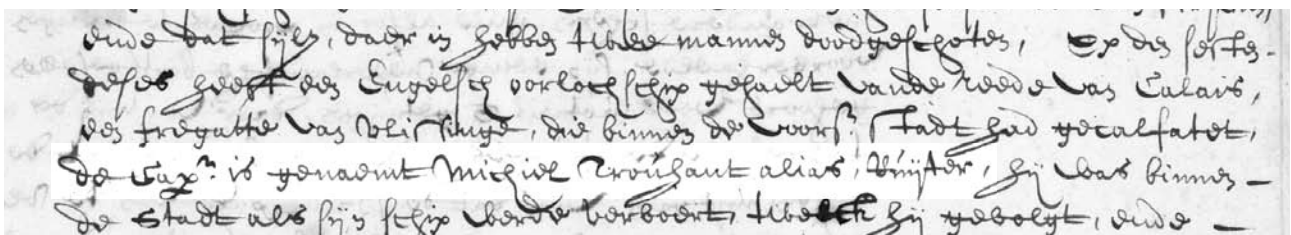
De naam De Ruyter

Door de nieuwe gegevens uit de verschillende archieven te combineren vond Van Loo een nieuwe, logische verklaring voor de naam De Ruyter. “Dat zijn verleden als ruiter te paard in het leger of dat van zijn familie ermee te maken heeft, acht ik niet aannemelijk. Het ligt namelijk voor de hand dat de bijnaam De Ruyter door anderen aan Michiel is gegeven. Tot 1636 ondertekende hij met de naam Trouwhand – misschien koos hij die vanwege zijn bekende karaktereigenschap. Nu werkte hij vanaf 1635 als kaperkapitein in dienst van de familie Lampsins. Heel veel kaperkapiteins bezaten bijnamen. Ik denk dat andere kapiteins hem De Ruyter hebben genoemd.

‘De Ruyter’ verwijst wellicht naar ‘ruiten’ of ‘roven’ in de betekenis van vrijbuiters of officieel kaperkapitein. Die betekenis bleef in gebruik tot in het begin van de zeventiende eeuw. Verder kwam de naam mogelijk mede tot stand door de naam van zijn schip de Graeuwen Heynst. Vanaf 1637 ging Michiel met De Ruyter tekenen, hij heeft er zelf waarschijnlijk aan moeten wennen”, vertelt Van Loo. “De naam sprak gewoon tot de verbeelding. De zelf gekozen naam Trouwhand raakte snel vergeten en zo werd de legendarische naam De Ruyter geboren.”

Nog meer ontdekkingen

De historicus en archiefmedewerker deed echter nog meer ontdekkingen, allemaal te lezen in de publicatie over ‘Kapitein Trouwhand’. Van Loo werkt ondertussen verder aan zijn promotieonderzoek over de Zeeuwse kaapvaart dat zal verschijnen in 2008. Ook broedt hij op boeken over andere onderwerpen. “Bijvoorbeeld de eerste Zeeuwen in Brazilië of een goed algemeen boek over de kaapvaart.” Zijn promotieonderzoek combineert hij met een baan bij het Zeeuws Archief, waar hij archieven inventariseert en geregeld cursussen oud schrift geeft. Van Loo is blij dat hij met zijn onderzoek nieuwe gegevens aan de geschiedenis van de nationale zeeheld heeft kunnen toevoegen. “Het is vooral zo leuk omdat nu meer bekend is geworden over de Zeeuwse jaren van Nederlands grootste zeeheld”, meent hij. “Bovendien laten we zien dat geschiedenis levend is. Soms lijkt het of alles bekend is, bijvoorbeeld over de onderwerpen in de Nederlandse Canon van de geschiedenis, maar dat is niet zo. En archieven blijven de belangrijkste bron voor nieuwe ontdekkingen.”

Brief van Albert Joachimi (1560-1654) uit 1636. In deze brief spreekt Joachimi over een Vlissingse fregat waarvan ‘de capiteijn is genaemt Michiel Trouwhant alias Ruijter’. Dit is de oudste vermelding van de naam De Ruyter. Archief Staten van Zeeland, inv.nr 3100.2

Trouwen? Eerst belasting betalen!

Om de oorlogskosten te spekken, hebben de Staten van Zeeland in de achttiende eeuw het trouwgeld ingesteld. Alle aanstaande echtelieden werden verplicht belasting af te dragen. In de genealogische database Zeeuws Archief ISIS zijn voortaan 45.000 huwelijkskandidaten terug te vinden: zij betaalden hun heffing rechtstreeks aan de ambtenaar in hun woonplaats en hun gegevens werden bewaard in de archieven. Via het trouwgeld kunnen genealogen de huwelijken van hun voorouders terugvinden.

Het trouwgeld werd ingevoerd op 24 september 1703. Particuliere pachters namen in 1706 de inning van de ambtenaren over. Hun administratie hoefde niet ter controle bij de rekenkamer ingeleverd te worden en hiervan is niets bekend. De administratie van de ambtenaren is gelukkig bewaard gebleven in de archieven van de Rekenkamer Zeeland. Dat betekent dat aan de database ISIS het trouwgeld over de periodes september 1703-1706 en 1763-1805 is toegevoegd. Van sommige

Zeeuwse eilanden ontbreken helaas gegevens tussen oktober 1763 en september 1783. Daarnaast is er een belangrijk hiaat: het huidige Zeeuws-Vlaanderen. Als deze belasting hier al werd geheven, is de administratie ervan niet in het rekenkamerarchief terecht gekomen.

De ambtenaren van het trouwgeld legden allerlei gegevens van circa 45.000 personen vast in hun kohieren. Zij vermeldden per stad of dorp de namen van de huwelijkskandidaten en het verschuldigde bedrag – het tarief was afhankelijk van de welstand van de bruidegom of de bruid. Verder noteerden zij de datum van betaling, altijd kort voor of op de datum van ondertrouw, soms echter alleen het jaar van betaling. Af en toe werd aanvullende informatie opgenomen zoals beroep, geboorte- en woonplaats en of bruidegom en bruid eerder gehuwd waren.

Wie zijn of haar trouwlustige voorouders in ISIS heeft gevonden, via www.zeeuwengezocht.nl, kan met de gegevens in de studiezaal de kohieren van het trouwgeld opvragen uit het archief van de Rekenkamer Zeeland (toegangsnummer 511).

Kwitantie van Leendert van Breen uit Vlissingen. Hij wilde trouwen met Gesina Smit en betaalde zijn deel van het trouwgeld op 23 april 1789. Verzameling handschriften Rijksarchief in Zeeland, toegangsnummer 33.1, inv. nummer 408

't Neusje van de Zalm Een Veerse hangplek

Archieven worden wel vergeleken met schatkamers, maar de 'schatten' zijn niet altijd even gemakkelijk te vinden. In de vorige nieuwsbrief tipten enkele studiezaalmedewerkers de lezers over hun meest bijzondere archieven. Deze keer noemt Peter Blom het archief van de Staten van Zeeland 't neusje van de zalm.

“Het archief van de Staten van Zeeland, zeg maar het provinciebestuur, klinkt misschien een beetje suf en lang niet zo spannend als bijvoorbeeld een archief over de VOC, maar dat is het wel. Zo kwam ik er onlangs bij toeval een bouwtekening van een galg tegen. Veere wilde in 1745 een nieuwe soldatengalg neerzetten. De Veerse timmerman Johan Brouwenaar had wel oren naar die opdracht en nam de moeite om voor de

'edel moogende' heren Staten van Zeeland 'vandaar een klein tekeningetje van te maaken'. Zijn offerte van 31 juli 1745 is bewaard gebleven. Zodat er wat te kiezen viel had Johan twee mogelijkheden gegeven: een galg met één stijl voor 31 pond en één met twee stijlen voor 48 pond. Beide van 'goet en gesont Weesels hout alle male heijken'. De bouwtekeningen laten een galg met één eiken paal, de goedkoopste, en één met twee palen zien. Op een kaart van Veere uit 1751 staat de duurdere galg afgebeeld op de plaats die 't Geregt wordt genoemd. Of er vaak gebruik is gemaakt van deze Veerse hangplek is stof voor nader onderzoek.

Het archief van de Staten van Zeeland is heel groot en bevat de meest uiteenlopende zaken. De bouwtekening vond ik in de 'stukken ingekomen bij de Staten'. Je merkt hier hoeveel invloed de provincie heeft op het dagelijks leven. Dat moeten onderzoekers zich altijd afvragen: Wat heeft mijn onderwerp te maken met de overheid? Het kan bijvoorbeeld gaan om het betalen van salaris, zoals in het geval van de Zeeuwse predikanten. In hetzelfde pak vind je een dossier over het 'Statebos' bij Hoedekenskerke, compleet met plattegrondje. De verklaring is dat de dominee van Hoedje uit de inkomsten van de houtkap uit dit bezit van de Staten werd betaald. Je moet er maar opkomen! Een prachtige bouwtekening van de schuur van de commandant van Lillo, betaallijsten voor Duitse en Zwitserse militairen, armenrekeningen van Flipland: het zijn enkele van de schriftelijke bewijzen van de veelzijdigheid van de Staten van Zeeland in 1745.”

Archief Staten van Zeeland 1574-1795 (toegangsnummer 2.1), inv. nummer 1373

Expositie Zeeuwse Zeehelden

Zeeslag op 26 mei 1603 tussen acht Spaanse galeien en drie schepen en twee galeien van de Verenigde Nederlanden bij Sluis in Vlaanderen. De Spaanse bevelhebber Frederick Spino-la liet hierbij het leven. De heldenroem was voor de Zeeuwse vloot onder bevel van Joos de Moor. Gravure, anoniem naar Johannes Rem (1567-1620), uitgegeven door Willem Blauw te Amsterdam, twee bladen, elk 52,5 x 46,3 cm. Zel. Ill. III-110

De heldendaden die Zeeuwen in oorlogstijd op zee hebben verricht, zijn het onderwerp van de nieuwe expositie 'Zeeuwse Zeehelden'. Vanaf maandag 2 april zijn bekende en minder bekende zeehelden en hun heldendaden te zien in het Zeeuws Archief. Natuurlijk ontbreken de nieuwste gegevens over de grootste zeeheld, Michiel de Ruyter, niet!

Het roemruchte maritieme verleden van Zeeland wordt met originele archiefstukken, prenten en tekeningen en objecten zoals scheepsmodellen tot leven gebracht. De handtekening van Michiel de Ruyter, portretten van de kaperkapiteins Le Turc en Jarry, een door Hobein eigenhandig geschreven verslag van zijn heldendaad, kwitanties van Joos de Moor, een 'live' verslag van de Vierdaagse Zeeslag onder het opperbevel van De Ruyter – in de vorm van een tekening gemaakt vanaf de Lange Jan te Middelburg, en de haarlokken van de gebroeders Evertsen.

De opkomst van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden aan het einde van de zestiende eeuw was het begin van een lange rij van zeehelden. De Tachtigjarige Oorlog bracht helden voort zoals de admiralengslachten De Moor, Banckert

en Evertsen. Zoals zoveel andere zeehelden waren zij van eenvoudige komaf, maar werkten zij zich snel op en maakten een glanzende carrière. Het volk leefde met de gebeurtenissen mee en eerde zijn helden met huldgingen, prenten en lofdichten. Voor gesneuvelde bevelhebbers zoals de gebroeders Evertsen verreezen er praalgraven. In het midden van de zeventiende eeuw betwistte Engeland de Republiek de macht ter zee met als gevolg de Engels-Nederlandse Oorlogen.

Deze leverden weer nieuwe zeehelden op. Behalve aan beroemde vlootvoogden wordt ook aandacht besteed aan Zeeuwen die andere heldendaden op zee hebben verricht. Zoals de Arnemuidse vissers Schroevers, die honderd jaar geleden met groot gevaar voor eigen leven de opvarenden van de in nood verkerende Engelse schoener Doris redden.

Zeeuwse Zeehelden, expositie in het Zeeuws Archief van 2 april 2007 tot en met 5 januari 2008, geopend van maandag tot en met vrijdag en de eerste zaterdag van de maand, van 09.00 tot 17.00 uur. Toegang gratis.

Adres en openingstijden

Zeeuws Archief, Hofplein 16, Postbus 70, 4330 AB Middelburg, tel. (0118) 678800, fax (0118) 628094, info@zeeuwsarchief.nl, www.zeeuwsarchief.nl

De studiezaal en de expositieruimte zijn geopend van dinsdag tot en met vrijdag en elke eerste zaterdag van de maand, van 9.00 tot 17.00 uur. De expositieruimte is ook op maandag van 9.00 tot 17.00 uur te bezoeken.

Abonnement Nieuwsbrief

Wilt u deze gratis Nieuwsbrief voortaan als abonnee ontvangen, mail uw adresgegevens dan naar info@zeeuwsarchief.nl onder vermelding: abonnement Nieuwsbrief. U kunt zich via dit mailadres ook afmelden. Hebt u geen e-mail, stuur dan een kaartje naar het Zeeuws Archief met uw aan- of afmelding.

Het Zeeuws Archief is gesloten op maandag 30 april (Koninginnedag), zaterdag 5 mei (Bevrijdingsdag) en donderdag 17 mei (Hemelvaartsdag).